

Eseju konkurss "Progress sākas tur, kur ir konkurence"

Specbalva par oriģinālu pieeju konkurences nozīmes raksturošanā

Liena Tīdena

Alberta koledža

"Progress sākas tur, kur ir konkurence"

Konkurence ir sacensība starp diviem vai vairāk objektiem vai subjektiem par dažādiem labumiem – tādiem kā vieta, atzinība, barība, peļņa u.c. Savukārt, progress nozīmē attīstību, virzību uz augstāku, pilnīgāku stāvokli. Lai gan viedokļi ir dažādi, šā darba autore uzskata, ka tieši konkurence ir progresā pamatā.

Konkurences likuma 1. pantā [2] konkurence definēta kā "pastāvoša vai potenciāla ekonomiska (saimnieciska) sacensība starp diviem vai vairākiem tirgus dalībniekiem konkrētajā tirgū." Tā bieži tiek minēta kā tirgus ekonomikas virzītājspēks, kas mudina saimniekot efektīvi, kam seko uzņēmējdarbības attīstība, līdz ar to arī valsts un tās iedzīvotāju labklājība, tātad – progress.

Tomēr ne jau ekonomika ir visa sākums. Spermas konkurence teorija skaidro, ka gadījumā, ja mātītei ir seksuālas attiecības ar diviem vai vairāk tēviņiem, tas stimulē šos tēviņus ražot kvalitatīvāku spermu, lai palielinātu iespējamību, ka tieši viņš apaugļos olšūnu. Kādā no psiholoģijas pētījumiem noskaidrots – heteroseksuālu vīriešu, kas aplūkojuši pornogrāfiskus attēlus, kuru galvenās darbojošās personas ir divi vīrieši un viena sieviete, mirkli pēc tam ievāktās spermas analīze liecina, ka tā ir labākas kvalitātes, nekā vīriešu, kas skatījušies pornogrāfisku attēlu, kur attēlotas vairākas sievietes [1]. Arī konkurence starp viena vīrieša ejakulāta spermatozoīdiem ir nežēlīga – no biljoniem spermatozoīdiem, ko savā reproduktīvajā dzīvē atbrīvo vīrietis, tikai daži no tiem apaugļo olšūnu.

Konkurence notiek arī šūnu līmenī – labākie eksemplāri dominē uz mazāk dzīvotspējīgāko šūnu rēķina, kas iet bojā, piemēram, apoptozes rezultātā. Sava veida dabiskā atlase.

Gan sugas savā starpā, gan vienas sugas indivīdi konkurē viena ar otru par resursiem – galvenokārt, ēdienu un pārošanās partneriem. Šīs konkurences uzvarētājiem ir lielāka iespēja nodot savus gēnus nākamajai paaudzei. Šī konkurence tiek uzskatīta par galveno dabiskās atlases virzītājspēku.

Konkurē arī cilvēki. Jau bērnībā vērojama sāncensība starp brāļiem un māsām, vēlāk bērns piedzīvo konkurenci mācību iestādēs, pēc laika – darba tirgū, iespējams, arī par romantisko partneri. Cilvēki dibina uzņēmumus, un arī

tie konkurē savā starpā – līdzīgi kā spermatozoīdi, šūnas, mikroorganismi, augi, dzīvnieki, valstis un to savienības.

Konkurence rada progresu, jo tā mudina augt – būt tik labiem, cik vien spējam. Konkurences trūkuma apstākļos mēs tādi neesam, par ko liecina daudzi psiholoģijas pētījumi par to, ka cilvēki ir tendēti kaut ko darīt labāk citu cilvēku klātbūtnē. Iespējams, pirmā sociālās psiholoģijas laboratorijas eksperimenta rezultāti parāda, riteņbraucēji brauc ātrāk, ja sacenšas ar citiem, nevis mēģina uzstādīt rekordu vienatnē, t.i., konkurējot pašam ar sevi [3].

Ja indivīds cenšas augt un uzlabot sevi, savu sniegumu, precī vai pakalpojumu, viņš ir inovatīvs. Novitātes trūkums noved pie atpalicības, kas ir progresa pretmets.

Jāmin, ka arī sadarbošanās ir svarīgs dzinējspēks, taču tās mērķis gandrīz vienmēr ir uzvarēt sāncensībā – grupa cenšas kaut ko sasniegt efektīvāk, nekā cita grupa jeb – ja nebūtu konkurences, sadarbībai nebūtu jēgas.

Rezumējot var teikt, ka konkurence darbojas visur – sākot no šūnām un beidzot līdz valstu savienībām vai, iespējams, vēl plašākiem veidojumiem. Tā veicina progresu, līdz ar to ir nepieciešama. Taču jāatceras, ka progress nav pretrunā arī ar altruismu – nesavtīgu rīcību citu labā, nedomājot par savu vai savas sugas labumu.

Izmantotā literatūra

1. Kilgallon S. & Simmons, L. (2005). Image content influences men's semen quality. *Biology Letters*, 1(3), 253–255. Resurss apskatīts 2017. gada 30. oktobrī. Pieejas veids: tīmeklis: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC1617155>
2. Konkurences likums. LR likums. Spēkā no 1998. gada 1. janvāra. *Latvijas Vēstnesis*, 274/276 (989/991). Resurss apskatīts 2017. gada 30. oktobrī. Pieejas veids: tīmeklis: <https://likumi.lv/doc.php?id=54890>
3. Triplett, N. (1898). The dynamogenic factors in pacemaking and competition. *The American journal of psychology*, 9(4), 507-533. Resurss apskatīts 2017. gada 30. oktobrī. Pieejas veids: tīmeklis: <http://psychclassics.yorku.ca/Triplett>